

09.03.2022

POL-2022-27795

Eduskunta
Hallintovaliokunta

HE 236/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta

Keskusrikospoliisi on ollut jäsenenä rahanpesulainsäädännön osittaisuudistusta valmistelleessa työryhmässä. Osittaisuudistuksen valmistelua on leimannut kansainvälisistä vaatimuksista (EU, FATF) johtuvat lainsäädännön muutospaineet.

Esityksen tavoitteena on:

- muuttaa rahanpesulakia vastaamaan paremmin neljättä rahanpesudirektiiviä ja täten täydentää direktiivin täytäntöönpanoa,
- puuttua kansallisiin lainmuutostarpeisiin ja saattaa rahanpesulain ja Finanssivalvonnasta annetun lain säännökset vastaamaan paremmin FATF:n suosituksia,
- tarkentaa rahanpesulain soveltamisalaa, korjata, täsmentää ja täydentää määritelmiä ja yhtenäistää laissa käytettyjä käsitteitä,
- täydentää muutettavien lakien asiakkaan tuntemista koskevia velvoitteita huomioiden varojen jäädyttämiseen ja luovutuskieltoon liittyvät muusta lainsäädännöstä tulevat velvoitteet,
- tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, tukea rahanpesu- ja terrorismin rahoittamisrikosten selvittämistä ja paljastamista ja näiden myötä lisätä yhteiskunnallista vakautta sekä suojata rahoitusjärjestelmää väärinkäytöksiltä,
- vähentää lain tulkinnanvaraisuutta ja täten selkeyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimijoiden toimintaympäristöä, millä olisi myös kustannuksia vähentäviä vaikutuksia,
- parantaa keskeisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallintaa aiheuttamatta liian suurta hallinnollista taakkaa toimijoille.

Keskusrikospoliisi keskittyy tässä lausunnossa niihin muutosehdotuksiin, joilla on merkitystä erityisesti sen toiminnan kannalta jättäen vähemmälle huomiolle pääasiallisesti ilmoitusvelvollisten toimintaa koskevat muutosehdotukset.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

Lakiehdotuksen 1 luvun 2 §:n 1 momentin 11 kohtaa tarkennettaisiin siten, että tilintarkastajan tulisi tehdä epäilyttäviä liiketoimia koskeva ilmoitus, vaikka liiketoimi ei ole ilmennyt nimenomaisesti lakisääteistä tilintarkastusta tehtäessä. Tällaisia tilanteita on esityksessä mainittu mm. muut toimet, jotka on säädetty tilintarkastajan tehtäväksi tai jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön, osakeyhtiölain mukaiset apporttilausunnot ja muut yhtiöoikeudelliset lausunnot sekä yleisluonteiset tarkastukset ja muut toimeksiannot, joita tilintarkastajilta vapaaehtoisesti tilataan tilintarkastajan ominaisuudessa sopimusperusteisesti. Soveltamisalaan kuuluisivat myös julkishallinnon ja -talouden tilintarkastustehtävät. Keskusrikospoliisi pitää esitystä asianmukaisena ja kannatettavana. Muutoksen ei kuitenkaan odoteta lisäävän sille tehtävien epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten määrää merkittävästi.

Lakiehdotuksen 1 luvun 4 §:n 1 momenttiin lisättäisiin uusi 20 kohta, jossa määriteltäisiin epäilyttävä liiketoimi. Määritelmä on Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnan kannalta keskeinen, koska se rajaa myös ne tilanteet, joissa ilmoitusvelvollisen tulee tehdä rahanpesuilmoitus. Osin määritelmän tarkoituksena on yhdenmukaistaa laissa käytettyä terminologiaa, mitä voidaan pitää selkeyden kannalta hyvänä.

Tällä hetkellä käytännössä liiketoimen epäilyttävyys voi liittyä ja syntyä sekä asiakkaaseen liittyvistä seikoista että itse yksittäisen konkreettisen liiketoimen tai sellaisen valmistelun epäilyttävydestä. Perusteluihin onkin kirjattu, että epäilyttävän liiketoimen käsitettä voidaan pitää eräänlaisena kattokäsitteenä asiakkaan epäilyttävälle toiminnalle. Keskusrikospoliisi pitää hyvänä, että ehdotettu epäilyttävän liiketoimen määritelmä arvioidaan laajasti kattaen kaikki asiakkaan toiminta; epäilyttävyys voi liittyä toisaalta sekä asiakkaan toimintaan ilman välitöntä kytkentää konkreettiseen yksittäiseen liiketoimeen, että yksittäisiin liiketoiimiin. Lisäksi perusteluissa on asianmukaisesti todettu, ettei ilmoitusvelvollisen tarvitse tietää, minkä mahdollisen rikosnimikkeen täyttävästä teosta saattaa olla kyse.

Lakiehdotuksen 2 luvun 2 §:ään on lisätty käytännön tarpeita vastaavasti valvojille velvollisuus salassapitosäännösten estämättä toimittaa valvojakohdainen riskiarvio Rahanpesun selvittelykeskukselle ilman aiheetonta viivytystä, jos se on tarpeen Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 2 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi (*rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä tutkintaan saattaminen*). Rahanpesun selvittelykeskuksella on laissa määritellyn tehtävänsä nojalla velvollisuus kouluttaa ilmoitusvelvollisia sekä antaa palautetta tehtyjen ilmoitusten sisällöstä edellä mainitun selvittelykeskuksen keskeisimmän tehtävän hoitamiseksi. Aivan olennaista näissä koulutuksissa on se, millaisia rahanpesun riskejä ilmoitusvelvollisiin, heidän tuotteisiin, palveluihin ja asiakkaisiin kohdistuu ja miten epäilyttäviä liiketoimia voidaan riskiperusteisesti tunnistaa ja toimintaa kohdentaa paremmin ilmoitusvelvollisen omassa toiminnassa laadukkaiden rahanpesuilmoitusten tekemiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus antaa sekä ilmoitusvelvolliskohdasta koulutusta että julkaisee myös yleisempiä rahanpesun indikaattoreita

tukemaan ilmoitusvelvollisten kykyä tunnistaa epäilyttäviä liiketoimia. Työryhmässä Keskusrikospoliisi ehdotti lisäksi, että sillä tulisi olla myös oikeus saada ilmoitusvelvollisen riskiarvio, mutta tästä ehdotuksesta on luovuttu.

Uutena ehdotetaan 3 luvun 3a §:n ilmoitusvelvollisille nimenomaista oikeutta rajatuissa tilanteissa käsitellä rikostuomioita ja rikkomuksia koskevia tietoja. Ehdotuksessa tehty rajausten tietojen käytöstä rahanpesun torjuntatehtäviin rajaa tietojen käyttöalaa ilmoitusvelvollisissa asianmukaisesti. Keskusrikospoliisi pitää tätä ehdotusta tärkeänä parannuksena nykytilaan, jossa käsittelyperuste on ollut näiden tietojen osalta epäselvä. Korostettakoon, että ilmoitusvelvolliset käsittelevät tällöin näitä tietoja julkisista lähteistä saatavien tietojen perusteella ja tällöin tiedon luotettavuuden arvioinnilla on erityisen korostunut merkitys.

Ehdotetun uuden 3 luvun 16 §:n osalta Keskusrikospoliisi on työryhmätyöskentelyssä esittänyt, että tilanteissa, joissa havaitaan henkilön olevan pakotelistalla tai laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) mukaisella listalla, tehtäisiin myös rahanpesuilmoitus, ulosotolle ilmoittamisen lisäksi. Ilmoitusvelvolliset ovat näissä tapauksissa käytännössä usein yhteydessä myös Rahanpesun selvittelykeskukseen ja kysyvät toimintaohjetta.

Lakiehdotuksen 9 luvun 5 §:ssä ehdotetaan, että lain mukainen yleinen huolehtimisvelvoite olisi jatkossa myös Rikosseuraamuslaitoksella. Lopullisesta HE:sta poistettiin ehdotus lisätä myös Maahanmuuttovirasto huolehtimisvelvoitteen alaiseksi viranomaiseksi, mitä lisäystä Keskusrikospoliisi kannatti. Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksella on oman toimintansa yhteydessä mahdollisuus havaita epäilyttäviä liiketoimia ja on asianmukaista, että sillä on mahdollisuus ilmoittaa näistä tilanteista Rahanpesun selvittelykeskukselle. Keskusrikospoliisin arvion mukaan tällaisia ilmoituksia tulisi Rahanpesun selvittelykeskukselle vuosittain alle 20. Vuonna 2020 huolehtimisvelvoitteen alaisilta viranomaisilta tuli rahanpesun selvittelykeskukselle yhteensä 90 ilmoitusta epäilyttävistä liiketoimista. Vuonna 2021 niitä vastaanotettiin 77 kpl. On tärkeää, että myös Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa kiinnitetään huomiota rahanpesun, terrorismin rahoittamisen sekä niiden esirikosten riskeihin, henkilöstöllä on asianmukainen koulutus havaintojen tekemiseksi ja tehtyihin havaintoihin voidaan reagoida asianmukaisesti.

Laki finanssivalvonnasta

Keskusrikospoliisi katsoo, että finanssivalvonnasta annettuun lakiin tehtävät muutokset koskien finanssivalvonnan tehtävän (3 §) ja tiedonsaantioikeuden (20 b §) laajentamista ovat asianmukaiset.

Lopuksi

Työryhmätyöskentelyssä esitystä laadittaessa useista kansallisista tai toiminnallisista tarpeista johtuvista muutosehdotuksista on luovuttu tai ne on siirretty jatkokäsittelyyn, koska on ollut epäselvää, miltä osin tullaan antamaan EU-tasoisia sääntelyä. Yhtenä keskeisenä asiana Keskusrikospoliisi tuo

esiin tiedonvaihtoa koskevat lainsäädännön muutostarpeet, jotka konkretisoituvat sekä rahanpesun selvittelykeskuksen että ilmoitusvelvollisten toiminnassa päivittäin. Tiedonvaihtoa koskevat kysymykset oli rajattu työryhmän perustamisvaiheessa tehtäväalueen ulkopuolelle. Lainvalmistelussa resurssit on jouduttu valitettavasti käyttämään hyvin pitkälti siihen, että vastataan kansainvälisiin vaatimuksiin ja kansalliset ja toiminalliset tarpeet jäävät vähemmälle huomiolle.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Rahanpesun selvittelykeskuksen päällikkö
Rikostarkastaja

Jaakko Christensen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 09.03.2022 klo 16:14. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimista.

Tiedoksi

Sisäministeriö
Poliisihallitus